

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
Dumineca 14 Sept. st. v.
26 Sept. st. n.

Va esi joi'a si duminică.
Redactiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 70.

ANUL XVI.
1880.

Pretul pe unu anu 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de anu 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de anu 2 fl. 70 cr.
Pentru Român'ă 2 galbeni.

O mirésă si doi miri.

— *Novela.* —

(Urmare si fine.)

— Hor'a nuntii, — repetă Joniția și-si acoperi față cu mâinile amândouă.

— Adi e presér'a nuntii, mâne se 'ncununa, poi-mâne vom uită, puilul mamei. Nu nici ascultă, lasa-o în petri hora de ea!

Joniția stată unu timpu, apoi se scolă și dadu se iésa afara.

— Unde mergi, dragul mamei?

— Pâna afara, mama. Voiu ședé côle pe iërba și voiu ascultă hor'a, nu o-am auditu de multu.

Și cu aceste eși afara și porni pe strada.

Nici el nu scia unde merge; dar a decisu că la Lena nu se va duce. Déca a cređutu așa curënd unui altu tineru frumosu și mai avutu, déca l'a lasatu, déca l'a uitatu, déca se marita: mérga, sê-i ajute Dumneđu!

Cine mai scie — — ânim'a se schimba, fetele se stramuta, pentru ce sê aștepti mai multu dela una ca dela alta?

Așă e, așă trebuie sê fia. I-a scrisu de o suta de ori, Plevna nu e peste lume, și nu i-a respunsu în veci.

Apoi el nici nu pôte emulă cu Joni. Cela e avutu, el e seracu; cela e acasa, totu în giurul ei, totu lângă ea, el înse departe din țera timpu îndelungatu, unu bietu dorobantîu și altu nimicu. O sabia viteza, o ânima sincera — alta nimica.

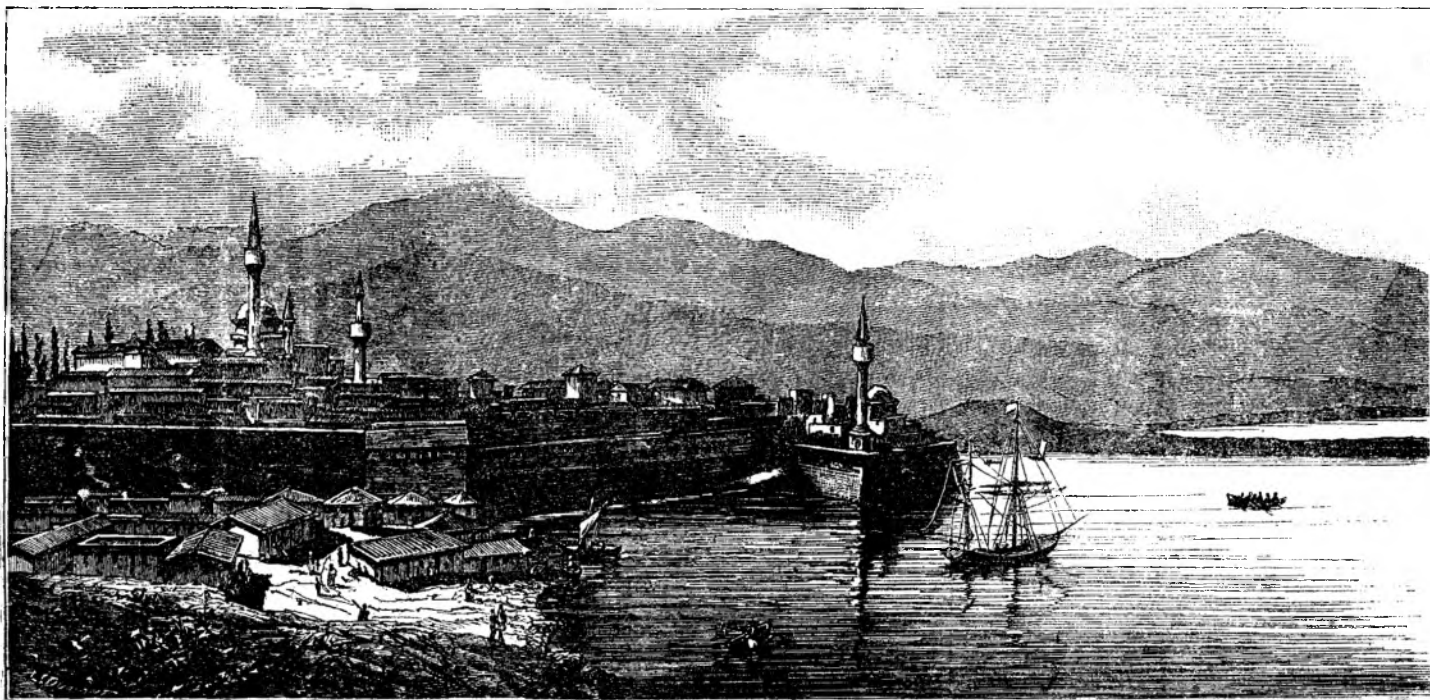
Așă e, așă trebuie sê fia.

Și mergea.

Și cum mergea, totu cugetă și decidea, că va merge ori în care parte, dar cătra Lena nu. Nu-l mai véda nimenea, nu voiescê a conturbă ospetîul și bucurî'a nuntii.

Și a totu decisu, că nu se va apropiă de cas'a Lenei, pâna mai pe urma se află la pôrt'a ei.

În casa cântau și bateau hor'a cât tremură pământul.

Cetatea Janina.

Dar se parëndau ómenii în casa și afara — fete cu strutiu, feciori cu bráne late — — Joniția le vedea.

Oh Dómne, pentru ce nu lasi ca prin farmecu a se redica aci forturile Plevnei, cu flacările lor, cu bubuitul tunurilor și cu perirea, sê se arunce în vârtegiul mortii, lui nu-i mai trebuie viêtî'a?!

Joniția se 'ntórse pe o alta strada, sari peste gardu și intră în gradin'a Lenei.

La umbr'a unui teiu erá o banca lunga. Aceea pe care ședuse el cu Lena când dicea: „Mergi, eu te-oiu așteptá mirésa iubitóre ca și adi“.

Pe banca ședù și privi cătra cas'a Lenei.

Edificiul de cătra gradina avea o prisma larga și cu multu gustu.

Lun'a erá sus și luminá pe paretele edificiului cu o lumina fantastica.

Joniția ședea singuru și-si mai stergiá câte o lacrima din când în când.

Dar ce se ivesce?!

Pe usi'a de cătra gradina se ivi figur'a unei femei, incetu, blându, leganata ca și când ar fi morbósa.

Erá Lena. Erá Lena, acelu ángeru, ce fu tramisu în lune pentru fericirea lui.

Erá Lena, palida, cum đisese ea, dar nu de dorul lui; mirésa, cum đisese ea — dar nu mirés'a lui; iubitóre, cum đisese ea — dar subiectul amorului ei nu mai erá el, cel de atunci...

VI.

Lena a plánsu multu, a plánsu destulu, a plánsu pâna i-au secatu lacrimile.

Nu și-a plánsu nimenea mortul cum și l'a plánsu ea pe al ei. Nu a îngropatu nimenea atáta speranția, amoru și fericire cât a îngropatu ea.

În urma s'a datu sortii. Au fost multi cari o-au datu, puçini ómeni și puçine motive a o încuragiá de a se luptá cu ea.

Presér'a nuntii a sositu. Máne vor ținé cununî'a, cununî'a cu gelea unei vieti lungi.

În cas'a parințesca curgea bucuri'a și hor'a, și jucau tinerii voiosi.

Lena înca jocá. Așá jóca miresele.

Dar erau multi cari așá cu gele priviau la ea.

Abiá o mai cunoseai. Ochiu cei de flacari devenise impaunginiti, faci'a cea de flori galbena, și tal'i ei, svelta și mladiósa, devenise umilita și fára viêtî'a. Sóre de tómna, flori brumate.

A jucatu și ea, jocul morțiilor.

Dar când curgea hor'a mai bine, ea preocupata cum erá de cugetul ei, eși afara pe usi'a de cătra gradina. Singura cu durerea ei.

Acesta e momentul când Joniția o veđù de unde ședea sub teiu.

De đece pasi statea mirele, de đece pasi statea mirés'a; și ori care din ei credea mortu — pe celalaltu. Mirele îngropatu în bataia. mirés'a îngropata prin necredințî'a ei.

Oh, la atáta amoru, la atáta durere — pentru ce nu face Dumneđu minuni: sê murmure frundiele, sê capete graiu florile, sê spuna ce e de spusu? Ce calculu are prevedințî'a că nu tramite unu ángeru bunu sê-i prinda de mâna, sê-i conduca și sê-i întâlnească!

Đeca prevedințî'a ar fi unu lucru omenescu: nu ar fi Dumneđu care sê-i ierte!

Lena se radimá de rondela și privi la luna. Façî'a-i erá palida, și radiele lunei i desemnau o gloria. și așá cum statea visatóre, parea o fantóma sánta în momentul când se radicá pe radî'a lunei la ceriu.

I se resfirau cugetele pe dinaintea ei la atáfia nori, și se perdeá într'unu chaosu din care nu mai putea eși.

Și cugetá: Dómne, cât e de frumoșa lumea asta mare pentru unu fericitu! Dar sê fii tineru, cu ánim'a plina, cu speranțiile îmbobocite, sê privesci la luna, la stele, la flori, tóte sê-ti rida, tóte sê se 'mbia, și 'ntr' unu momentu sê le perdi tóte...

Așá statù minute — — Apoi isi scóse din sinu o batista alba, desfașurá ceva din ea, o sarutá și porni spre gradina.

Joniția vedea tóte.

Lena se apropiá de teiu, dar pe el nu-l observá.

Lánga o tufa de trandafiri se puse în genunchi. scóse o custura și prinse a sapá.

Și sapá o gropșóra în paméntu. Apoi luá batist'a cea alba. scóse din ea unu buchetu, îl sarutá, îl strinse cătra peptu; apoi iera il sarutá, și-l puse în grópa.

Apoi luá ánelul, și când privi la el, scóse unu țipetu slabu, apoi le redicá, ánelul și batist'a la ochi, și începù a plánga amaru.

Erá ánelul pe care i-l daduse Joniția, ánelul de credințî'a.

Joniția vedea, și i se rumpea ánim'a 'n dóue. Ce sê cugete, ce sê pricépa, Dómne!

Lena luá batist'a dela ochi, le sarutá pe améndóue. când ánelul când batist'a. Apoi puse ánelul pe buchetu. apoi le acoperi cu batist'a ca pe unu mortu scumpu.

Și așá cum statea în genunchi, se 'ntórse cătra luna și đise o rugaçune: „Dómne, m'am datu sortii. ajuta-mi! A muritu, l'am perdutu, și l'am plánsu. Joni l'a veđutu cađéndu, s'a juratu pe numele teu Dómne, tu scii, judeca dreptu și ierťa!“

Apoi s'a întorsu, și-a astupatu grópa. și-a inmorméntatu trecutul, fericirea — și s'a sculatu.

Joniția erá nebulu.

Când începù Lena rugaçunea, și-a vinitu în ori: Lena e sedusa, dar credinçioșa. Voiá sê graiésca, sê mérga sê stringa în braciá ángerul care s'a redicatu peste toti ángerii lui Dumneđu, care prin suferințî'a ei s'a facutu démna de ceriu: dar auđi cuvintele: „Joni l'a veđutu cađéndu, s'a juratu pe numele teu Dómne“, și 'n acestu momentu Joniția isi schimbá propusul.

Și statù ca 'nlemnitu.

Lena se scolá, își puse mânilé pe ochi, mai privi odata, apoi de dóue, apoi de trei ori la scumpul ei morméntu, și a mersu.

VII.

Sosi điu'a urmatóre, điu'a nuntii.

În deminétî'a nuntii primi Joni o epistola cu urmatoriul cuprinsu:

„Joni! S'a respánditu faim'a, că am muritu la Plevna. Tu scii, și ai sciutu că süm viu, dar nu scii că am sositu. Iéta dara süm aci, și voiu vini la nuntî'a ta. Conform datinelor nuntii voiu aduce dóue pistóle ca cozonaci (colaci) de nunta, unul mie unul ție. Ambele vor fi umplute bine demnu de unu mine ca tine. Îngrigesce-te de frati de mire! Joniția“.

*

La cas'a miresei erá valu mare ca la nunta.

Nuntasii erau adunati, nasii. nunele — toti erau de faci'a.

Numai mirele nu sosiá.

Au statu și conversatu unu timpu, dar mirele nu viniá.

Pe faci'a unor óspeti puteai observá o grige. Numai pe faci'a Lenei nu se vedea nimicu, cum nu vedi pe oglind'a marmorului.

Au mai așteptatu. o óra, dóue — dar mirele nu viniá.

Óspetii începura a șopti și a se grupá când în estu anghiu, când în cela.

Mirés'a statea gata între nune.

Dar în acestu momentu se ivi pe usi'a unu tineru

atleticu, cu fața bruna, cu pașii încordați, și cu ochii ardători ca un vultur.

Eră Joniția.

Nu-l cunoscî nimenea; dar în momentul în care se ivi pe ușa, se auzi unu țipetu sfașietoriu, țipetul miresei, și ea cadu pe pamentu.

Strapățiile campaniei i stramutase fața așa, că în primul momentu nu-l cunoscî chiar nici amicii; dar Lena l'a cunoscutu.

Al doile momentu îl cunoscî toti.

— Ieta mirele! — strigara 'ntr'unu cuventu.

* * *

Epistol'a lui Joniția avu unu efectu nesperatu.

Joni nu vini la nunta. Dar mirele a vinitu, adeveratul mire.

Și nunt'a s'a ținutu.

Dumneđu e dreptu. Dupa atâta suferinția a împreunatu două animi bune și iubitoare.

V. R. Buticescu.

Mus'a mea.

ând te vedu, renascu indata,
Grigi, necasuri — tôte pieru;
Si gândirea-mi încântata
Sbóra mândru sus la ceru.

Căci amorul teu cel mare
Traiul mi l'a auritu;
Sulletu-mi în desmerdare
Cânta veselu fericitu.

Si cum vér'a deca vine
Pretotindeni scôte flori;
Astfel tu stêrnesci în mine
Doine, cântece si hori.

Mus'a scumpa-a lirei mele
E amorul teu cerescu,
Ce me 'naltia sus la stele,
Totu feric e se traiescu!

Iosif Vulcanu.

Misteriul Noptii.

— Romanu, de *Claire de Chandeneux*. —

(Urmare.)

Pascal nu mai auzi respunsul încântătoarei miss, care urmă cu fața radiosa pe dn'a Forster în apartamentele interioare; ea grabiá, nu cumva betrán'a s'e-si schimbe hotarirea.

Tinerul banu pe miss, că ea a doritu s'e mërگا la Beau Rivage, pe care atât de multu i-a laudat'o, și al cărei parcu iluminatu straluciá în Corsier, și de unde s'er'a se audiea o musica atât de buna, care pe deasul și în somnu îl conturbá.

Peste câteva minute o frumoșa trasura englesa porni cu cele trei persoane din Corsier și merse dreptu spre Beau Rivage.

Beau Rivage corespunde întru tôte numelui seu. Ce locu frumosu și 'ncântatoru! Facea onóre aristocrației englese și francese, care sciea s'e striforme locul acesta în cuibu feericu.

De și înca eră timpuriu, salónele începeau a se umplé de publicu.

La pianul într'unul din salóne jocá unu adeveratu artistu, pe care ospetii adunati în gîrurul lui îl ascultau cu atențiune încordata.

Pe terasse cântá o capela musicala cu istetiime și cu spiritu.

În salóne se formau niște grupe singuraticice, cari infirau conversațiunii intime.

În gradini se preumblau niște dame îmbracate cu luesu, și disporeau în amurgul serii, la umbrele arborilor.

Dn'a Forster cautá în continuu pe generalul Hutter. Varvara cređu, că sgomotul casinei mai ales va distrage pe betrán'a lady, și o aședá lângá o mare ușa deschisa, de unde putea s'asculte comodu music'a și s'e petreca cu atențiune tumultul preumblatorilor în gradina.

Dintre compatriotii sei, cari petreceau finea sesonului la Lausanne, câțiva recunoscî pe betrán'a lady și grabira a o feliçită, că în fine și-a întreruptu retragerea și a reaparutu între ómeni.

Dênsii se aședara lângá betrán'a și așteptau dimpreuna cu ea pe generalul, carele inse nu se mai ivi. Acesta mica grupa numai decát se și adânci în o conversațiune víua.

Miss Varvara, care erá deplin multiamita cu succesul diplomației sale, vedu că în astfel, de împregiurări dêns'a este cu totul de prisos lângá dóm'n'a sa, și cređu timpul sositu spre a se gândi la propriele-i desfetári.

— N'ai veni nițelu la preumblare cu mine, domnule? — întrebá dêns'a în tonul cel mai naturalu pe Pascal de Guerras.

Tinerul isi oferi braçul frumoșei fete, pe care acés't'a îl primi, și astfel amêndoi, evitându splendórea petrecerii, plecara spre partea mai deșá și mai tacuta a parcului.

Unu aleu grandiosu și umbrosu conducea pe acesta parte a parcului spre malul lacului, de unde vântul de sêra aducea esalațiunea apei și mirosul vegetațiunii.

Câteva paseri, conturbate în repausul lor, sborara sus înaintea lor.

— Cât de placutu e locul acesta! — șopti Varvara respirându cu placere mirosul.

Music'a prin crengile dese numai din când în când strabatea la ei, dar și atunce numai ca unu echou de partatu. Sgomotul veseliei nu petrundea aice.

Jocul valurilor lacului deșá se audiea cu totul aprópe. Cât de plângatoru erá acestu murmur monotonu!

Acolo vesel'ia, aice acesta durere muta!

Acestu contrastu emoționá víu pe tinerul; el se oprí fãra voia și se adânci în cugete, pâna când tiner'a miss, nemișcata, ca conducatorul ei, abiá observabilu se aniná de braçul lui.

— Ieta acesta e tipul vietii nóstre! Acestu contrastu se afla și în viet'ia nóstra a ambilor. — țise ea.

— Nu concedu acesta asemenare, — respunse suridêndu Pascal. Viet'ia mea nu e atât de vesela ca sunetele acestui quadrille; a dtale nu e atât de trista, ca murmurul plângatoru al valurilor.

— Ai dreptate, acuma nu e atât de trista și atât de monotóna... și acés't'a, dle, am s'o multiamescu dtale.

— Dóra, draga miss, mai bine eu...

— Dta ai stêrnitu viet'ia nóua în Corsier.

— Și eu dtale am s'e multiamescu, că me aflu aice.

Varvara aflá cu bucuria, că Pascal este informatu despre activitatea ei secreta.

— Matus'ia mea mi-a povestitu cu tóta sinceritatea, ceea ce stimezu multu, că dêns'a și-a uitatu cu totul de noi, și că dta ai facut'o atenta la rudele sale, și că dta ti-ai adusu aminte în modu amabilu de aceste. De multu voiam a-ti descoperi pentru acés't'a multiamit'a mea, dar am cautatu ocașiune, când voiu puté s'e facu acesta din tóta anim'a și nu ca din datina.

(Va urmá.)

S A L O N U :

Calindarul septemănei.

Ziu'a sept.	st. v. n.		Numele sântilor și serbatorile.	Sorele	
	st.	n.		resare	apune
Dumineca	14	26	(+) <i>Inalt. S. Cruci.</i>	6 3	5 57
Luni	15	27	S. Mart. Nichita R.	6 4	5 56
Marti	16	28	Mra Eufimia.	6 6	5 54
Mercuri	17	29	Mra Sofia.	6 8	5 52
Joi	18	30	Cuv. Eumeniu.	6 11	5 49
Vineri	19	1	Mart. Trofimu.	6 13	5 47
Sâmbeta	20	2	Mart. Eustatiu.	6 14	5 43

Mișcări culturale române în Arad.

— 3/15 septemv. —

În salonul „Familiei” negreșitu se vor fi aflându multe cetitoare interesate a scîi întemplările mai momentose din viața noastră culturală: din bunetea dlui Redactoru voiu intră și eu pe unu minutu două în acestu „Salonu”, ca să descriu esamenul semestralu dimpreuna cu impresiunile lui — al preparandelor, ce se ținū în Arad astadi de deminătia începēdu până sēr'a la 6 ore.

Cine cunoșce din temeiu Aradul cu trecutul și presinteles seu, cu persōnele sale conducătoare și cu focaliari pregatirilor la carieri grele și onorifice în viața noastră culturală: pe câteva mominte e silitu a-si oprî activitatea sa mentala în labirintul contrastelor iminenti, ca apoi numai decăt să se pōta desamagi spre a se recrea ierasi.

Nici eu nu cunosc Aradul de pe timpul descalecării lui Traianu, nici monastirea Bodrogului (lānga Arad) ori fortareția de pe malul Muresului dela întemeierea lor: ce sciu este, că primul episcopu ortodocsu orientalu al Aradului a fost unu cu numele Isaia Diaconovicu; căti au urmatu în urm'a lor erau asișderea toti sērbi, până la unu cu numele Nestor Ioanovicu (din Ardealu) și apoi mai târziu Gerasim Ratiu din Biharea, despre acărui urmatoriu Procopiu Ivacicovicu lumea nu scie ce este: romānu sērbisatu, ori sērbu romānisatu? În locul dēnsului urmă Esc. Sa Miron Romanu metropolitulu actualu, romānu verde, crescutu totu sub ochii romānilor, de cari în continuu a fost iubit, astadi și iubit și stimatu. În scaunul episcopescu din Aradu șede — ba mai bine dīsu... în via Domnului din dieces'a Aradului lucra astadi Prē Sāntia Sa Dl Ioane Mețianu. Așā dar de unu timpu încōce totu romāni și credemu pe vecia va fi ast'a totu așā.

Cei din betrāni ni spunu, că în catedral'a Aradului se cāntă de o parte sērbesce, de alt'a romānesce; așā erā și prin diecesa prin mai multe locuri. Sub episcopul Ratiu se sterse stran'a sērbesca, Ivacicovicu se îndestulă cāte cu unu „sviati boje” (Sānte Ddeule!) Parintele Miron Romanu, în locu d'a mai cāntă ceva sērbesce, introduse în biserica cārți tiparite cu litere strabune, iera despre actualul episcopu Ioane Mețianu putemu însemnă, că dēnsul chiar se vrē — n'ar scī cāntă nimica sērbesce, de ȳra-ce dēnsul pe buna cale nici n'a vețutu sērbu, necum să fia și vorbitu cu el. Mai avemu a însemnă despre episcopul Ioane Mețianu și aceea, că noi satenii mai de cāte-ori ne abatemu pe la Arad, vedemu ceva nou, ce ne suprinde placutu și aceste innoituri sūnt lucrul mānelor Prē Sāntiei Sale. Întrē aceste innoituri — dēca nu credeti — vi voiu înșiră: edificiul institutului pedagogico-teologicu, o casa frumōsa, nōua, radicata lānga catedrala spre onōrea diecesei; unu alumneu

pentru tinerii preparandi seraci, 30—40 ēnsi capeta aici cuartiru, vīptu și spelatu gratuitu, e spre înflorirea diecesei; reședinț'a nōua episcopēsa, frumōsa, corespunderē — înfrumsetiesce dieces'a; unu fondu preotiescu de vr'o 3—4 ani cu unu capitalu de vr'o 30 mī, multe veduve preotese și preoti slabi capeta de aici ajutoriu anualu și până acuma spre binele diecesei; o tipografia cumperata pe banii episcopului, donata diecesei, cāreia i este spre lauda. Totu episcopul și-a pusu acuma de problema a învia din morti „Asociațiunea aradana pentru cultur'a poporului romānu” — reeșt-va? vom vedē. Ea ar fi o minune, dar ni-ar spelā o grōsa pēta de pe fața.

Ce a mai facutu episcopul Mețianu? Eu nu sūm pururea cu dēnsul ca să sciu tōte, dar totusi aflu, că și afara de centru se presinta în totu locul, unde trebue; pe poporu il farmeca cu sfaturile sale sānetose și cu invetiaturele parintesci. Șcōle multe s'au înfiintiatu la indemnul dēnsului, eu ēnsumi sūm curiosu a scī numerul șcōlelor și al edificiilor nōue radicate la staruint'a episcopului Mețianu, firesce cu ajutoriu organelor sale. Cānd a venitu Prē Sāntia Sa la noi — erau numai două șcōle de fete în diecesa. Astadi numai în comitatul Aradului eu sciu optu șcōle de fete; numerul lor cresce din anu în anu mai vērtos prin părțile banatice. Ce mirare dara, dēca și la esamenul de astadi 21 eleve se întrunira spre a depune esamenul de preparandia, anume 5 înse de pe cursul III, 8 înse din al II și totalitatea de pe cursul I.

Așā dara ajunseramu la esamenu. Sal'a mare a institutului pedagogico-teologicu erā bine frecuentata, publicu interesantu într'ēns'a, ca și si pe galeria. Fața cu publicul șede comisiunea examinatoria, anume doi profesori îmbetrāniti în fruntea preparandilor dl parocu Ioane Rusu și dl dr. At. Șandoru, mai lipsiā numai emeritul directoru Al. Gavra ca să fia, toti trei colegii împreuna, cari au datu națiunei cei mai multi luminatori.

Privindu la acesti venerabili betrāni, și pe nevrute iti vinu în minte antecesorii lor eruditi — Cichindealu, Jorgovicu, Mihutiū, cari aprinsera lumin'a nu numai în acēsta diecesa: preparandia din Arad erā unicul institutu naționalu de crescere al Romānilor la începutul seculului curinte. S'a înfiintiatu la anul 1812 și de atunci necurmatu continua pe calea progresului versāndu binefaceri nepretfuite între poporul romānescu. Ce deosebire între atunci și acum! 68 ani totusi unu lungu intervalu! Eramu așā dicēndu — fără ȳmeni. Ici cōlea se iviā cāte unu barbatu mai zelosu și contimpuranii il onorau cu locul lucēferului între ei. Dēca nu erā preparandia, se ntelege de sine — nici șcōle poporali nu erau, iera unde și erā cāte un'a, aceea a pututu fi de veste de poveste. Astadi! astadi e mare rușine pe satul, unde nu e șcōla bine organizata și comunele se întrecu între olalta a radică edificie școlare corespunderē. Astadi sūnt multe comune cāte cu 2—3 ba și 5 șcōle cu totu atātia invetiatori, iera șcōl'a preparandiala cea de unu cursu la începutu — mai târziu s'a mai sporitu cu unu cursu anualu, iera acuma e de trei cursuri. Profesorii ca și-si mai nainte — stau la culmea misiunii lor, par că și acesti tineri voiescu a-si eluptā nume ca și antecesorii lor.

Dar să ne întorcemu ierasi la esamenu! În comisiune mai aflāmu și pe zelosu invetiatoru din Arad P. Popovicu, carele se vede a fi mai simpaticu naintea preparandelor, nu dōra pentru că dēnsul e mai tineru în comisiune (de vr'o 45 ani credu că nici dēnsul nu va mai fi de pe acuma) ci — dau cu socotēl'a — pentru că la urm'a urmelor și dēnsul numai peste câteva zile are să devina colegul examinandelor.

În sala locul de frunte il cuprinse par. episcopu,

de-adrept'a sa dl Babeșu, apoi referintele senatului școl. dl dr. G. Popa; între cei din publicu mai zariramu și pe erudi'a dșora Emilia Lungu, bine cunoscuta în acestu „Salonu“.

Esamenul s'a început la cursul I, s'a terminatu la cursul III. Esaminândele se vedu a fi din case bune, îmbracamintea și peste totu — ținut'a lor potrivita, curagiul lor dovediă a fi bine pregatite în studie, totusi modesti'a seriōsa nu lipsiă a li caracterisă femeismul, ceea ce li statea atât de bine. Dênsele au respunsu din doctrin'a religiunei despre dogme; din gramatica pâna și din diferinti'a între etimologismu și fonetismu — studiul de predilecțiune a dlui dr. Șandor, îmi tresarira în minte disputele academicilor din Bucuresci. Din istori'a naturala despre unele insecte a fost mai multa vorba precum și despre cocōra (cocostêrcu); din istori'a universala și a patriei din limb'a magiara și germâna înca s'a datu esamenu, aci ușoru se cunoseau care e ungerena și care banatiēna. Din metodul învetiătorescu și din pedagogi'a au respunsu fia-care cu lauda, despre formarea brumei și a rōuei precum și din economi'a mai vêtosu din gradinaritu s'au datu multe întrebări. La aritmetica fia-care a ieșitu la tabla, într'o mâna cu cret'a înir'alt'a cu buretele, cu fruntea încreșita — cugetai că nu alta decât unu Archimede voiesce a demustră vre-o tesa seriōsa sciintifica, ceea ce a și succesu; regul'a societății, proporțiunile, lucrarea cu frânturi reeșira cât de bine. Lucrul de mâna eră reprezentatu prin o esopițiune de obiecte, ce acoperiau trei mese ale salei; feliu de feliu de lucruri, care de care mai frumosu și mai gustosuu: perine de canapee, tatie, camesi brodate, flori de cêra colorita și numai Ddeu mai scie câte bucăii elegante mai erau espuse — tôte ar putē cuprinde locu frumosu în vre-o espusețiune naționala.

Mai mare înse fu bucuri'a, când dl episcopu în cuvântul de închidere prin vorbe caldurōse dede spresiune indestulirei sale faci'a de respunsuri și — peste totu — faci'a de progresul esaminateilor. O pētra de mōra pareă a cadē de pe peptul fia-căreia. Sfaturile parintesci și îndemnarea la lucru și învetiatura — de sine se 'ntelege — nu a lipsitu nici cu asta ocasiune. Între urări de „sē traiēsca“ și sarutari de mâna se desparți neobositul și iubitul parinte de fiicele sale, despre cari se îngreșce necontentitu.

Ieșindu și eu din sala, în linisceă singuratică în internul meu și eu m'am mângaiatu de progresul, ce am iscusitu cu acēsta ocașiune; cu o radia de speranția mai îmbogațitu îmi cautam de împachetare ca apoi sosindu prin provincia, sē ducu veste îmbucurătoare dela Arad. Totusi nu sântemu noi așă de napoi precum ênsine ne vedemu; caus'a nôstra nu e desperata, curagiul numai ni lipsesce. Eră ceva totusi, ce me neliniscia; anume nu incapea cu mine, ca numai profesorii cei pensionati sē esamineze, iēra acesti tineri sē fīa condamnatu la sôrtea lui Tantalu — atuncia, când ei propunu, ba au scrisu chiar studiele, din cari s'au pregatitu elevele. N'asu scōte eu pe beștrani din comisiune, dar nici n'asu constitui-o fāra de acesti tineri, moderni. Alt'a e că între împregiurările de astadi se îndemna prē multe dșore la preparandia. Eu atât la primire, dar mai vêtosu la edarea testimoniilor așu observă multa strictētia și așu aplică numai pe acele, cari dovedescu inclinare deosebita spre statul învetiătorescu. Salariile învetiătoarelor de comunu sânt bunșore, putemu prin urmare sē aplicămu învetiătoare cu chiamare în înțelesul strictu al cuvântului.

N'am pututu ieși din Arad nainte d'a nu-mi esprime dorint'a d'a vedē, ca aicia, unde se esamineza atâtea preparande — cât de curēnd sē se radice o șcōla centrala de fete, unde inteligint'i'a din provincia cât și din centru sē-si pōta cresce fiicele lor în spiritul patri-

vitu naționalu. Aradani ênsisi simtu lips'a unui atare institutu; ei înse nu mișca, par că vitalitatea de demultu ar fi încetatu dintre ei. Dēca cumva par. episcopu nu va luă inițiativ'a — ceialalti... nu sciu ce sē dīcu despre dlor.

Dar, onorabile cetitōrie! pōte că și dvōstre ve veti fi obositu de atâte vorbe înșirate; nu vreu sē ve molescezu și mai departe, cu atât mai vêtosu, că și obiectul mi se termină. Un'a totusi nu potiu sē trecu cu vederea; așu fi nedreptu dēca n'asu accentuă aci ospitalitatea, cu care ca și totdeuna, așă și acum am fost întimpinatu de fratii nostrii din orașu. Erău sē me omōre cu omeni'a; unul me chiamă la prândiu, altul la cina, al treile la cuartiru, al patrul la o cafea — și așă mai departe, în cât dēca nu eră otelul naționalu dela „trei regi“, unde sē me scutescu, ușoru puteam taberi de atâtea ofensa.

Unu satēnu.

Cetatea Janina.

— Vedi ilustratiunea de pe pagin'a prima. —

Congresul din Berlin, precum se scie, n'a reeșitu sē reguleze definitivu cestiunea orientului; de acea în anul acesta s'a mai intrunitu totu la Berlin o conferinția a delegațiilor puterilor mari. Un'a din problemele acestei conferinție fu d'a trage și granit'i'a nouă între Turci'a și Greci'a.

Împarteșiramu la timpul seu și noi hotaririle acestei conferinție. Conform acelora Turci'a trebuie sē cedeze Greciei și cetatea Janina. E bine, conferinția a hotaritu, înse Turci'a nu s'a supusu înca, ma a declarat categoricu, că ea nu va cedă Janina. Grecii, la rēndul lor, spunu sus și tare, că ei vor luă-o și cu puterea, și ministeriul lor a și mobilisatu armat'a. Acolo dara acusi pōte sē erumpa unu resboiu. Deci gasimu potrivit momentu pentru ca, afara de ilustratiunea ce înfașeșea acēsta cetate, sē presintămu cetitorilor nostri și o schit'a despre Janina.

Pe teritoriul ce Turci'a are sē cedeze Greciei, punctul cel mai de frunte este Janina, o cetate bine intarita, situata lângă lacul de același nume, cu 30,000 de locuitori, și încungiurata de deluri.

Tradițiunea poporala dīce, că Janina e în locul Dodonei vechi, unde parintele dēilor, Joie, dictă profetiile sale augurilor sei. În secolul al șesele dupa calcularea moderna a timpului, când Dodona nu mai esistă, acolo se cladi o biserica în onōrea Stlui Ioan botezatorul, și numele acesteia, Joanina, a datu numirea actuala a orașului. Eră centrul eclesiasticu al Epirului și al Corcyrei, și reședinția unei mitropolii de frunte dela 1230, și numai la 1431 a ajunsu sub dominațiunea turcilor.

Pe timpul lui Ali pașă acestu locu și-a eluptatu unu renume mare, căci el reeși a deveni nu domnu nu numai peste acestu ținutu, dar și peste tōta Albani'a și o parte a Rumeliei, și în puternic'a cetate Janina s'a opusu timpu îndelungatu și sultanului.

Janina a fost timpu îndelungatu centrul provinciei, care are 718,000 locuitori și între acestia 200,000 musulmani.

În orașu sânt șese biserici crestine, între cari cea mai mare este cea dedicata Stlui Anastasiu, apoi 17 minarete turcesci, două sinagōge, unu bazaru, o șcōla și o casarna.

Pe o insula mica lângă orașu se afla manastirea Hagios Sotiras (Sântul Rescumperatoru).

Literatura si arte.

Biblioteca episcopiei românesci din Oradea-mare, precum se scie, conține mai multe documinte literare fōrte interesante pentru literatur'a nôstra. Dl

Nicolae Densusianu, tramisu de Academi'a Româna, a studiatu în anul trecut și acêta bibliotecă, și despre rezultatul misiunii sale a facutu Academiei o dare de sêma. Din acêta vedemu, că dsa în acêta bibliotecă a gasitu următoriele scrieri: »Istori'a prinților țerei românesci, 1629—1720«, manuscrisu românescu cu litere latine din 1780, colecțiunea Șincai; »Istori'a și cronic'a țerii Moldovei«, culêsa și scrisa mai ântâiu de Const. Miron logofetul, acum scrisa iêrasi de Samuil Clain în Viena Austriei, anul Craciunului 1781, 215 pag., aceeași colecțiune; »Litopiseșitul țerei românesci din descalecatul de unde au vinitu românii de s'au aședatu în țer'a românesca«, manuscrisu, colecțiunea Clain; »Constantis Miron Logothetae Principatus Moldaviae Chronica«, manuscrisu, colecțiunea Șincai; unu codice în limb'a româna ce conține istori'a țerei românesci, aceeași colecțiune; »Inceperea istoriei românesci dela anul 1595 pâna la 1719«, manuscrisu, colecțiunea Samuil Vulcanu; »Inceperea stricațunii reformei dela 1741—1768«, dimpreuna cu »Cronologi'a domnilor țerei românesci 1215—1768«, manuscrisu, colecțiunea Clain; unu fragmentu care începe cu »domni'a lui Petru voda schiopul, 1574—1594« manuscrisu, colecțiunea Șincai; unu estrasu al lui V. Colosi din Dicționarul de patru limbi, 1805; Manuscripte de Demetriu Meciu, cari conținu mai multe poesii originale și traduse; Chronic'a lui Șincai, din care numai unu tomu e scrisu cu mân'a lui; Colecțiunea de documente la acea Chronica, 30 de tomuri, care numai aice se afla completa; O parte din Chronic'a lui în limb'a latina; totu de Șincai mai este aice: Unu manuscriptu autografu ce conține o polemia cu Eder, unu vocabularu în mai multe limbi despre numirile plantelor și animalelor, — unu manuscriptu: Istori'a naturei sêu a firei, — dôue indice la Chronic'a Românilor, — o scrisore câtra episcopul Samuil Vulcanu, în care i mulțimesce pentru pensiunea ce i-o promite pâna va trai, — în fine mai multe scrisori câtra guvernul transilvanu; din manuscriptele lui Samuil Clain peste 76 volumuri, scrieri istorice, filosofice, limbistice, juridice și teologice, între tôte cea mai importanta este »Istori'a Românilor din Daci'a« și »Dicționarul romano-latinu«. Se mai afla dôue manuscripte ce conținu discuțiunea ortografica între Petru Maior și Ioan Cornelli. Este pré interesanta și corespundint'a episcopului Vulcanu cu fabulistul Cichindealu.

Albumul Macedo-Românu va aparé peste câteva zile, căci, precum cetimu în »Binele Publicu«, în septemân'a trecuta numai trei côle mai erau de tiparitu. De siguru, acêta carte va fi spriginita cu caldura, căci ea cuprinde lucrările mai tuturor barbaților de litere români. Ea va conține 30 de côle.

Di Ioan Borostu, asesoru și vice-notaru consistorialu în Lugosu, publica invitare de prenumerațiune la opul seu intitulatu: »Ritualul bisericeii orientale catolice«, pentru catechetii școlilor populare și pentru tinerimea dela școlele mai înalte. Prețitul de 60 cr. se va plăti la primire.

O caletoria în Dobrogea. Sub titlul acesta dl Teodor I. Burada a publicatu la Bucuresci unu volumu de 280 pagine. Cuprinsul: Introducerea, cuprindându descrierea obiceiurilor țeranilor români din Dobrogea. Tecstu: Urări de anul nou, Colinde, Cântece betrânesci, Doine, Hore, Bocete, Descântece.

Sciri teatrale române. Întreprinderea operei din Bucuresci pentru stagiunea viitoare s'a datu dlui Franchetti, care va duce acolo pe celebr'a Pezzana în aprilie. — Dl Marianu a datu comitetului teatralu din Bucuresci o piesa în trei acte intitulata: »Dupa Despartănia«.

Musicalia. La Harsch & Co. în Bucuresci a eșitu de sub tiparu: »De diu'a ei«, poesii de Al. A. Macedonschi, music'a de Maria Duport.

Diuaristicu. »Micul Diuarium«, sub titlul acesta a aparutu la Bucuresci unu diuarium beletristicu, care va eși de trei ori pe septemâna. — »Romani'a Juna« este titlul unui nou organu de publicitate, care a aparutu zilele aceste la Iasi, și va aparé de trei ori pe septemâna. — »Romani'a Transdunarêna« se numesce unu diuarium aparutu la Tulcea în Dobrogea, care va eși de dôue ori pe septemâna. — Unu nou diuarium umoristicu a aparutu la Bucuresci sub titlul »Nesdravanul«.

Biserica și scôla.

Archidieceș'a Sibiiu. Pentru congresu, precum aflămu din »Telegr. Rom.«, s'au mai alesu urmatorii deputati: din cleru protopresbiterul Iosif Baracu, dintre mireni: consiliariul aul. în pensiune Jacob Bologa, cons. gub. în pens. Elia Macelariu, vice-notarul jud. Ioan Tecontia, profesorul dr. Nicolae Maier, profesorul Dem. Comșa, Anania Trombitiașu, Iosif Orbonașu, avocatul Alecsie Olariu, concipistul Ioan Tipu.

Dieceș'a Arad. Deputati congresuali, pe teritoriul consistoriului aradanu, dupa cum aflămu din »Bis. și Șcôla«, s'au mai alesu, din cleru: protopresbiterul Constantin Gurbanu, dintre mireni avocatul Ioan Popovicu Desseanu, avocatul Adalbert Mihailovicu, avocatul Ioan Belesu, președintele de tribunalu Sigismund Popovicu, avocatul M. V. Stanescu, judecatorul regescu Florian Varga, avocatul Teodor Popu, proprietarii mari dr. Alesandru Mocioni și dr. Eugen Mocioni. — Totu din acea fôia aflămu, că în septemân'a trecuta s'au tinutu la Arad esamenul de ecalificațiune teologicu; 11 teologi absoluti au facutu acel esamenu; dintre cari 9 insi s'au declarat u ecalificati pentru parochiile de clas'a a dôu'a; 1 pentru cele de clas'a ântâia și 1 pentru parochiile de clas'a a trei'a. — Pe teritoriul consistoriului oradanu, precum ni se împartașesce, s'au alesu urmatorii deputati la congresu: din cleru protopresbiterul Simeon Bica, advoc. Nicolae Zigre, din celelalte locuri inca nu se scie rezultatul. — Dl Ioan Pinteau, invetiatoru gr. or. în Vârad-Velenceze, carele a petrecutu aice 18 ani. fu alesu invetiatoru în Paulișu, comitatul Arad.

Dieceș'a Caransebeșu. Pentru congresu s'au alesu, precum aflămu din »Luminatorul«, urmatorii deputati. din cleru: parocu P. A. Bartolomeia, dintre mireni proprietariul mare Antoniu Mocioni, ref. cons. I. Jonașu, profesorul dr. Lazar Petrovicu, avocatul Ioan Roșu. sub-pretorul Iuliu Novacu.

Societati și institute.

Academii'a Româna tinu ședinția publica vineri, în 5/17 sept., ôr'a 1 p. m.

Societatea pentru fondu de teatru românu va tiné adunarea sa generala de estu anu în orașul Sibiiu, la 17 și 18 octombre st. n., dupa program'a publicata în nr. 61 al foii nôstre.

Comitetul Asociațiunei transilvane alesu din nou în adunarea generala dela Turda pe alti trei ani. a tinutu sâmbeta în 18 ședinția plenaria sub presiul onor. domnu vice-președente consiliariu de curte Jacob Bologa. Ședinția fu cercetata fôrte bine. Tôte decisiunile adunării generale se luara înainte cu scopu de a se eșecută fia-care la timpul seu. În acea ședinția s'au alesu o comisiune de 5 membrii br. D. Ursu, G. Baritfu, V. Romanu, E. Brote, adv. B. Harsianu, a cărei problema va fi aședarea unui monumentu în memori'a lui Andreiu Muresianu. S'a compusu și comitetul espozițiunei din 9 membrii și anume: c. r. colonelu în pens. br. David Ursu, George Baritfu, protop. și profes. Ioan Popescu, adv. Parteniu Cosma, directoru Visariou Romanu, proprietaru mare Alesandru Lebu, controloru Eugeniu Brote, profes. Dem. Comsia, profes. dr. Daniilu Popovicu-Barceanu. Zelul, labôrea și energia nu va

lipsi acestui comitetu. Problem'a sa este mare și grea; dara și poporul românesc este numerosu, iera necesitatea este imperativa, de a se produce fta-care cu ce seic, căci sciint'ei și artei nu i se pune nici o margine și nici o restricțiune. Are fta-cine timpu de 10 luni întregi spre a se prepară, pentru ca să fta gata cel puțin cu 1 luna înainte de 15/27 aug. 1881. Concursurile pentru stipendie se publica cu terminu pe 20 oct. st. n. (Observat.)

C e e n o u ?

Maj. Sa regele a plecatu joi deminēt'ia la Czegléd, unde a asistatu la o revista militaria, apoi înca în diu'a aceea și-a continuatu calea către Seghedin la Cinci-biserici, ca să asiste la manevrele de acolo.

Moștenitorul de tronul Rudolf, precum ni se scrie din Caransebeșu, peste 10—12 zile va sosi acolo la vânătoare de poturnichi. Vânătorul Al. Sale a și sositu acolo înca la 8/20 l. c. spre a arangia vânătoarea și a face pregătirile necesarie. Despre acēsta escursiune ni s'a promis unu raportu mai lungu la timpul seu.

Succesiunea tronului român, cât și redicarea principatului român la rangul de regatu, precum cetim în „Timpul“, sânt departe de a fi deslegate, precum s'a afirmatu zilele trecute. În privinț'a cestiunii prime se opunu niște pedece foarte puternice, ivite acum în urma în famili'a Domnitorului. Diuariul „Kreuzzeitung“, diuaru inspiratu din sferile înalte germăne, asemenea se îndoiesce, că s'a discutat cu temei cestiunea succesiunii tronului român, de ăra-ce constituț'ia romăna regulēza destul de precis acēsta succesiune, și mai ales de ăra-ce nici unul dintre fiii principelui Leopold de Hohenzollern nu a renunțiatu la corōn'a Romăniei. Nu e necesitate să se alēga prin urmare de acuma viitorul principe român. Cu privire apoi la cestiunea regalității, foia germăna crede, că eră foarte puțin potrivitu a se discută și nici s'a discutat acea cestiune; ea nu pōte de ocământa decât să fta lasata în sarcin'a desvoltării naturale a cvenimentelor.

Sciri personale. *Principele Milan* și famili'a sa a trecut în septemăn'a trecuta prin Ungari'a, din Franzensbad, către casa. — *Marele duce de Toscana* a sositu la Gödöllő ca să ia parte la vânătoarele ce se vor arangia acolo. — *Archiducele Carol Ludovic*, precum se dice, va luă de soția pe principess'a Donna Paetz, sor'a regelui spaniolu.

Hymen. *Dr. Aureliu Chisbach*, medicu în Câmpeni, la 17 l. c. și-a incredințiatu de fiitōre consōrta pe dșōr'a Aurora Moldovanu în Ighiu. Cununi'a se va serbă în oct. a. c.

Întruirea studenților universitari din Bucuresci și Iasi, la Focșani, în duminēc'a trecuta a avutu unu succesu completu. O depeșă adresata „Romănului“ spune, că peste 100 de studenți au intratu în orașu la 10 ăre deminēt'ia. Dela Marașesci au fost adusi cu trasuri angațiate de primari'a, la bariera au fost primiti cu music'a gardei; la ăra 3 aceeași di s'au întrunitu în sal'a teatrului, frumos decorata. Au alesu de președinte al congresului pe dl Al. Pacleanu, ca represintantu al Focșanului, apoi s'a votatu și espedatu o depeșă dlui V. Alesandri, „care a cāntatu atât de duiosu unirea Romănilor. În diu'a următoare s'au întrunitu ierasi în sal'a teatrului pentru votarea statutelor. Sēr'a au avutu unu banchetu unde au fost mai multi invitati: s'au redicatu mai multe toast și s'au ținutu discursuri, între cari și dl T. Fleva a ținutu unu discursu. A trei'a di toti au pornitu la Odobesci pentru preumblare.

Sciri din Romăni'a. *Dl primu-ministru Bratianu* zilele trecute visită lucrările portului Sulina, unde a fost primitu cu mare entusiasm, apoi s'a rentorsu la Bucuresci. — *La Iasi* s'a pus în 7/19 l. c. pētr'a fundamentală a noului edificiu ce se va face pentru școl'a

fiilor de militari. — *Primari'a Brailei* a înființiatu înca o școlă primara de fete. — *Dl I. Campineanu*, guvernatoru Bancei Naționale, s'a întorsu dela băi la Bucuresci. — *Monetari'a* se dice că ar fi batutu până acum aproape 200,000 piese de câte 5 lei; în curēnd se va începe, dice „Timpul“, și baterea monedei de aur. — *Miropolitul-primatu* s'a întorsu din strainetate, unde petrecuse vr'o două luni.

Sciri scurte. *Orasiul Macau* a votatu două sute cinci-ăci de mii fl. pentru cladirea calei ferate vicinale Arad-Szōreg. — *Culesul* în vilele dela Orade se va începe la 4 octombre, ier în cele din comitatu la 16 oct. — *Societatea filarmonica din Brasiov*, precum cetim în „Timpul“, va sosi peste cinci septemăni la Bucuresci, unde va da trei concerte; trup'a se compune din vr'o patru-ăci de ănsi. — *Unu fostu servitoru publicu* în Budapesta a începutu să redacteze o foia beletristica ilustrata în limb'a ungerēsa. — *Conventul reformatilor* s'a încheiatu; în anul viitoru ei vor ținē congresu bisericescu la Dobriținu. — *Dr. Mauritiu Handler*, medicu renumitu pentru anunțirile sale, a repausatu la Budapesta, saracitu. — *Între cașanarii din Budapesta* se desbate ideia ridiculă d'a nu mai prenumeră nici unu diuaru vienestu, pentru că de când cu votul municipalității din Budapesta în caus'a teatrului germănu, diuaristic'a vienesa combate foarte aspru inteliginț'a ungerēsa din Budapesta. — *Dl George Sierbanu* a fost alesu al doile vice-fiscalu în comitatul Torontalu. — *Dl George Ioanovicu* din Timișōra a facutu censura de advocatu. — *Die'a* își renecepe activitatea astadi sâmbeta. — *Regele Saxoniei* a sositu la Viena, de unde va merge în Stiri'a chiamatu la vânătoare de cătra imperatul. — *Tragerea loteriei în 22 septembrie*: Praga 22, 51, 43, 48, 30; Linz 40, 36, 51, 72, 25.

Necrologu. *Dimitrie Lauranu* parocu în Dob, comitatul Satumare, parintele Rdslui D. canonicu în Oradea-mare dr. Augustin Lauranu, a încetatu din viēț'a la 22 l. c. în etate de 66 ani, și în al 39 al preoției sale.

Cronic'a lunei.

Congresul internaționalu de igiena s'a deschisu la Turin în 6 septembrie sub patronagiul guvernului italianu. La ședinț'a de deschidere asistau ministrul justiției, prefectul provinciei, președintele consiliului provincialu, și unu numerosu auditoru. Cinci sute de membrii ai congresului erau presinti, între cari și dl dr. Felix, represintându Romăni'a, carele în numele acestei țeri a ținutu și unu discursu, salutându Turinul, „acestu gloriosu orașu, patri'a unuia din cei mai viteji compănioni ai espedițiunii lui Traianu, care a înființiatu coloni'a dacica pe marginea Dunării“. Dl dr. Felix a fost alesu și unu din președintii onorari.

Caletori'a înperatului prin Russia spre a se duce în Crimea fu o adevărata manopera strategica. Pe tōte liniile ferate se facura inspecțiuni, s'a cercetatu cu minuțiositate drumul, podurile, viaductele etc. Trupele au supraveghiatu drumul înainte de trecerea țarului; acolo unde nu erau soldati s'au rechisiționatu mușici. În timpul noptii se aprinsesera focuri pe tōta întinderea liniilor. Guvernatorii cercurilor au însoțitu pe țaru până la otarul radiei lor administrative. Imperatul sosi pe uscatu la Livadia, de și se pretinsese că se va imbarcă la Sevastopoli. Se asigura din diferite părți, că s'a descoperitu la Simferopole, stațiune la 30 chilometri de Sevastopole, o mina incarcata cu dinamita, sapata de desuptul drumului, ceea ce ar face ca acēsta să fta a trei'a din aceste tentative criminale.

Proprietaru, redactoru respundiatoru și editoru:

IOSIF VULCANU.

